

Handreiking: Toekomstgericht begeleiden om overgang naar volwassenheid (16–27 jaar) te versterken

Inleiding

Voor veel jongeren is 18 jaar worden een mijlpaal. Maar hoe is dat voor jongeren die ondersteuning krijgen vanuit de jeugdhulp? Voor hen betekent het vaak een nieuwe fase vol onzekerheid en zorgen. Vanaf deze leeftijd vallen zij niet langer onder de Jeugdwet en worden ze geacht zelfstandig te zijn; vaak zonder sociaal vangnet. Hoe kunnen we deze overgang beter begeleiden?

De gemeente Zaanstreek-Waterland werkt hierin samen met zorgaanbieders, verwijzers en jongeren zelf. Het doel: zorgen dat jongeren een stevige start maken in hun volwassen leven.

Er is gekozen voor een aanpak die 'toekomstgericht werken' heet. Hierbij kijken we samen met de jongere vooruit: wat wil je, wat heb je nodig en wie kan jou helpen op weg naar zelfstandigheid?

Wat is toekomstgericht begeleiden?

Het is een werkwijze om jongeren vanaf 16 jaar actief te ondersteunen in hun route naar zelfstandigheid en volwassenheid. Hun leefwereld, talenten en wensen staan daarbij centraal. Je helpt jongeren de regie te nemen over hun eigen toekomst, stap voor stap.

We kijken daarbij naar vijf belangrijke gebieden in het leven:

- Support
- School & werk
- Welzijn
- Geldzaken
- Wonen

Voor wie?

Voor jeugdhulpprofessionals die werken met jongeren van 16 jaar en ouder binnen de jeugdhulp. De werkwijze vraagt om een persoonlijke, gelijkwaardige en betrokken houding van de hulpverlener. Je sluit aan bij het tempo van de jongere en stimuleert leren door te doen; met vallen en opstaan.

De jongere staat hierin centraal: zijn of haar wensen, talenten en doelen zijn het vertrekpunt.

1. HET TOEKOMSTPLAN

Het Toekomstplan zorgt ervoor dat we blijven praten over wat de jongere wil en wat mogelijk is. Vanaf 16,5 jaar beginnen jongere en diens begeleiders samen aan een Toekomstplan naar volwassenheid. Het is belangrijk dat dit samen met de jongere gebeurt én met de zorgaanbieder en het wijkteam.

Dit plan is verplicht en bevat:

- Wat de jongere wil in de toekomst;
- Welke hulp nodig is om dat te bereiken;
- Wie helpt bij de overstap naar volwassen hulp.

Samenvattend: de zorgaanbieder maakt het plan met de jongere. Het lokale team en/of GI of het lokale team wordt erbij betrokken. Zorg voor warme overdracht: goede samenwerking tussen jeugdhulp en het sociaal wijkteam.

Belangrijke onderwerpen in het Toekomstplan:

- *Toekomstgericht werken*
Begeleiding op de vijf leefdomeinen (support, school & werk, welzijn, geldzaken en wonen)
- *Eigen regie*
De jongere denkt mee en beslist zoveel mogelijk zelf
- *Relationeel werken*
De begeleider is coachend, betrokken en denkt mee
- *Stabiele ondersteuning*
Niet alleen vóór de 18e verjaardag, maar ook erna zolang nodig
- *De Big 5 op orde krijgen*
Dit houdt pas op als de jongere echt zelfstandig verder kan of is overgedragen aan volwassenenzorg.

2. AFWEGING AFRONDING JEUGDHULP EN TERUGKEER NAAR HUIS OF NETWERK

Volgens de Jeugdwet hebben jongeren tot hun 18e jaar recht op jeugdhulp. Rond het bereiken van de 18-jarige leeftijd maken professionals samen met de jongere een zorgvuldige afweging over het vervolg. Daarbij is het belangrijk om niet automatisch te kiezen voor verlengde jeugdhulp, maar ook expliciet de mogelijkheid te betrekken dat het jeugdhulptraject wordt afgerond en dat de jongere kan terugkeren naar huis of het eigen netwerk.

Deze afweging past binnen *toekomstgericht werken 18-18+*, waarin normalisatie, eigen regie en het versterken van het gewone leven centraal staan. Terugkeer naar huis of netwerk kan een passende uitkomst zijn wanneer dit bijdraagt aan stabiliteit op de Big 5 (wonen, inkomen, school/werk, welzijn en support).

Bij deze afweging zijn de leidende principes van Een Thuis voor Noordje richtinggevend. Thuis is daarbij het uitgangspunt; dit kan het ouderlijk huis zijn of een andere plek die de jongere zelf als thuis ervaart. Professionals nemen gezamenlijk verantwoordelijkheid om ouders, jeugdigen en scholen zo te ondersteunen dat thuis en onderwijs behouden blijven. Doorplaatsingen worden zoveel mogelijk voorkomen en keuzes worden gemaakt op basis van een integrale verklarende analyse.

Samen met de jongere en het netwerk wordt onderzocht of terugkeer naar huis of netwerk veilig, haalbaar en ondersteunend is. Daarbij wegen ook het belang van onderwijs, de sociale omgeving (zoals buurt en medeleerlingen) en het toekomstperspectief van de jongere mee. De stem van de jongere staat centraal en afspraken worden transparant vastgelegd.

Wanneer terugkeer naar huis of netwerk niet passend of onvoldoende veilig is, kan verlengde jeugdhulp na het 18e jaar noodzakelijk zijn. Deze mogelijkheid is opgenomen in de Jeugdwet en vraagt om een gemotiveerde, zorgvuldig onderbouwde beslissing. Verlengde jeugdhulp is daarbij geen standaardoplossing, maar één van de mogelijke uitkomsten binnen een toekomstgerichte en samenhangende aanpak van de overgang naar volwassenheid.

Meer informatie

Een nadere toelichting op de leidende principes van *Een Thuis voor Noordje* is te vinden op: [Onze leidende principes – Bovenregionaal Expertisenetwerk Jeugd Noord-Holland](#)

3. VERLENGDE JEUGDHULP

In de Jeugdwet staat dat je tot je 18e recht hebt op jeugdhulp. Maar in sommige gevallen kun je na je 18e ook nog hulp krijgen. Dat heet verlengde jeugdhulp.

De mogelijkheid van verlengde jeugdhulp staat in de Jeugdwet:

👉 [Reikwijdte Jeugdwet \(jrzv.nl\)](https://www.jrzv.nl).

Wanneer zet je verlengde jeugdhulp in?

- Als de jongere vóór zijn 18e al hulp kreeg én die hulp is nog nodig;
- Als er geen andere manier is om hulp te krijgen via bijvoorbeeld de Wmo, Wlz of zorgverzekering;
- Als de gemeente binnen een half jaar na het stoppen van jeugdhulp ziet dat de jongere toch nog hulp nodig heeft.

Er zijn ook uitzonderingen waarbij hulp sowieso langer door kan lopen:

- Bij pleegzorg en gezinshuizen (tot 21 of soms 23 jaar);
- Als er een maatregel via de rechter is (bijvoorbeeld ondertoezichtstelling).

Een korte uitleg zie je in het filmpje:

👉 Animatie: Jeugdhulp na 18 jaar – Kom jij in aanmerking? [Animatie: Jeugdhulp na 18 jaar, komen jongeren daarvoor in aanmerking? \(youtube.com\)](#)

Let op: de gemeente moet dit goed onderzoeken en uitleggen waarom het nodig is. Het is belangrijk dat dit samen met de jongere gebeurt, én met de zorgaanbieder en het wijkteam.

Hoe beoordeel je of verlengde jeugdhulp nodig is?

De gemeente kijkt of verlengde jeugdhulp echt nodig is. Daarvoor is een stappenplan. Dit helpt om eerlijk en goed te beslissen.

Stappenplan – zo werkt het:

1. Het jeugdteam kijkt samen met de jongere (en ouders) naar de hulpvraag;
2. Ze bekijken of er problemen zijn bij opgroeien of psychische klachten;
3. Ze bepalen welke hulp nodig is en hoeveel;
4. Ze kijken of de jongere of zijn netwerk (ouders, vrienden, familie) zelf de hulp kunnen bieden;
5. Alleen als dat niet lukt, kan de gemeente verlengde jeugdhulp bieden.

Deze stappen zijn belangrijk, want de gemeente heeft deze info nodig om te beslissen over de zorg en ondersteuning voor de jongere vanaf 18 jaar.

Let op: de aanvraag voor verlengde jeugdhulp moet uiterlijk 6 weken vóór de 18e verjaardag zijn ingediend.

4. OVERGANG NAAR WMO (WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING)

In sommige situaties eindigt de jeugdhulp bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd en wordt de benodigde ondersteuning voortgezet vanuit een ander wettelijk kader, zoals de Wmo. Ook wanneer de ondersteuning na 18 jaar niet langer onder de Jeugdwet valt, blijft het Toekomstplan het centrale instrument om de overgang naar volwassenheid zorgvuldig voor te bereiden en vorm te geven.

Het Toekomstplan wordt vanaf 16,5 jaar ingezet en vormt de basis voor de voorbereiding op de overgang naar 18+. In hoofdstuk 1 van deze handreiking is beschreven wat van de jongere wordt verwacht bij het opstellen en gebruiken van het Toekomstplan. Het Toekomstplan helpt om wensen, doelen en benodigde ondersteuning inzichtelijk te maken en biedt houvast bij het organiseren van passende hulp na het 18e jaar.

Wat doet de jongere?

De jongere:

- denkt mee over zijn of haar toekomst en formuleert doelen op de verschillende levensdomeinen (zoals wonen, inkomen, school/werk, welzijn en support);
- geeft aan welke ondersteuning nodig blijft na het 18e jaar;
- benoemt wie uit het eigen netwerk kan ondersteunen (zoals ouders, familie, vrienden of mantelzorgers);
- neemt, passend bij de eigen mogelijkheden, regie over het Toekomstplan.

Wat doet de professional?

Van professionals wordt verwacht dat zij:

- tijdig starten met de voorbereiding op de overgang, uiterlijk 16,5 jaar;
- het wijkteam betrekken om mee te denken over passende ondersteuning vanuit de Wmo;
- samen met de jongere en betrokken partijen concretiseren welke hulp nodig blijft na het 18e jaar en onder welk wettelijk kader deze valt (Wmo, Wlz of Zorgverzekeringswet);
- zorgen voor een duidelijke, haalbare tijdslijn richting volwassenheid, waarin staat wie wat doet, wanneer en hoe;
- het gesprek blijven voeren met zorgaanbieders, verwijzers, wijkteams en andere betrokkenen om de overgang goed af te stemmen;
- bijdragen aan een warme overdracht, door afspraken expliciet vast te leggen en overdracht persoonlijk en zorgvuldig te organiseren.

Het expliciteren van doelen, verantwoordelijkheden en vervolgstappen helpt om te voorkomen dat ondersteuning wegvalt rond de 18e verjaardag en draagt bij aan een stevige start in het volwassen leven.

Let op: Niet alle ondersteuning valt onder de Wmo. In sommige situaties is ondersteuning aangewezen vanuit de Wlz of de Zorgverzekeringswet. Het is van belang dat tijdig wordt onderzocht welk wettelijk kader het meest passend is en dat aanvragen niet pas na de 18e verjaardag worden gestart. De overgang vraagt om maatwerk en afstemming, waarbij het Toekomstplan leidend blijft, ook wanneer de financiering of wettelijke grondslag verandert.

4.1 BESCHERMD WONEN EN MAATSCHAPPELIJKE OPVANG

Sommige jongeren hebben (tijdelijk) een veilige plek nodig om te wonen. Bijvoorbeeld als ze psychische problemen hebben, of als ze dakloos zijn.

Er zijn twee vormen van beschermd wonen:

1. Beschermd Thuis: Jongeren die zelfstandig kunnen wonen, maar wél begeleiding nodig hebben.
2. Beschermd Verblijf: Jongeren die intensieve hulp en 24-uurs zorg nodig hebben, bijvoorbeeld door LVB of psychische klachten.

Let op: Beschermd Wonen is toegankelijk voor jongeren uit alle gemeenten in Nederland.

Het gaat daarbij om personen die:

- 18 jaar of ouder zijn;
- in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit of als vreemdeling rechtmatig verblijf houdt (zie artikel 8, onder a tot en met e en l, van de Vreemdelingenwet 2000);
- perspectief hebben op een passend traject met mogelijke uitstroom in regio Zaanstreek.

Met de aantekening dat dit niet altijd mogelijk is en ook niet altijd het beste voor de inwoner is. In deze situaties zoeken we naar een bovenregionale oplossing. Kijk voor de route en specifieke informatie bij de eigen gemeente.

4.2 UITSTROOM NAAR ZELFSTANDIG WONEN

Als een jongere klaar is om zelfstandig te wonen, spreken we van uitstroom. Met uitstroom wordt fysieke verplaatsing naar zelfstandige woonruimte bedoeld.

Wat is belangrijk bij uitstroom?

- De begeleiding wordt rustig afgebouwd;
- Een passende woonruimte wordt gezocht;
- De jongere krijgt hulp bij inschrijving en maandelijks zoeken via Woningnet.

4.2.1 BIJ SPOED (BIJVOORBEELD DAKLOOSHEID)

In sommige situaties is er sprake van acute spoed, bijvoorbeeld wanneer een jongere (dreigend) dakloos raakt of wanneer de veiligheid en stabiliteit direct onder druk staan. In deze gevallen is snel handelen noodzakelijk om tijdelijke opvang en passende ondersteuning te organiseren.

➤ Tijdelijke opvang bij spoed (dakloosheid)

Wanneer er sprake is van (dreigende) dakloosheid, vindt zo snel mogelijk overleg plaats met partijen zoals Leger des Heils, Straathoekwerk of het wijkteam om een tijdelijke opvangplek te realiseren. Deze opvang is in principe van korte duur (maximaal zes weken) en bedoeld als overbruggingsvoorziening.

Tijdens deze periode wordt:

- de acute situatie gestabiliseerd;
- onderzocht welke structurele ondersteuning of woonoplossing passend is;
- toegewerkt naar een duurzame vervolgstap binnen de Wmo, Wlz, Zorgverzekeringswet of een andere passende voorziening.

De tijdelijke opvang vervangt geen onderzoek of indicatiestelling, maar creëert ruimte om deze zorgvuldig uit te voeren.

➤ Crisisplek

Soms is er direct hulp nodig, bijvoorbeeld bij een psychische crisis. Dan kan de crisisdienst ingeschakeld worden.

Bij gevaar of spoed

De crisisdienst van Parnassia biedt acute crisishulpverlening.

Kerntaken zijn; psychiatrische beoordeling, crisisinterventie, opnamebemiddeling en verwijzing, consultatie en advies.

Bel de crisisdienst Parnassia: 📞 088 – 357 1999

Bij zorgen zonder direct gevaar

Mail of bel het Meldpunt Bijzondere Zorg (MABZ)

✉ mabz@ggdzw.nl

☎ 075 – 651 83 80

Het meldpunt is voor inwoners en professionals. Als de melding valt onder de Wet verplichte GGZ, doet de GGD een verkennend onderzoek. Daarbij praten zij ook met betrokkenen. Dit kan leiden tot verplichte zorg.

5. UITSTROOMURGENTIE

Voor wie is uitstroomurgentie?

- Zorgaanbieders: Levvel, Leger des Heils, Odion, Parnassia en Leviaan kunnen de uitstroomurgentie aanvragen voor jongeren die uit jeugdhulp, beschermd wonen of maatschappelijke opvang komen en zelfstandig kunnen wonen;
- Jongeren die binding hebben met Zaanstad (bijvoorbeeld via netwerk, werk of school).

Voorwaarden

- Er is een begeleidingsplan
- Het huurcontract komt 2 jaar lang op naam van de zorgaanbieder
- Als het goed gaat wordt het huurcontract na 2 jaar op naam gezet van de jongere

Urgentieverklaring

Mocht de jongere geen ondersteuning krijgen van een gecontracteerde aanbieder, dan kan (wanneer er sociaal en medische gronden aanwezig zijn), voorrang aangevraagd worden voor een sociale huurwoning. De urgentie aanvragen moeten worden ingediend bij het Sociaal Medisch team van de gemeente.

Voorwaarden

- Een jongere moet aan de inspanningsplicht voldoen, d.w.z. dat hij staat ingeschreven bij WoningNet en dat hij iedere maand reageert via WoningNet
- Minimaal 2 jaar woont/staat ingeschreven in de gemeente Zaanstad

👉 [Urgentie sociale huurwoning - Gemeente Zaanstad](#)

6. WONEN VOOR JONGVOLWASSENEN (18–27 JAAR)

Het is voor jongvolwassenen tussen de leeftijd 18 t/m 27 jaar belangrijk dat op het levensgebied Wonen onderzoek wordt gedaan welk aanbod het meest passend is. Zie hieronder de sociale kaart.

Zonder zorg of begeleiding

Friendscontracten: Samen huren met vrienden (vanaf 18 jaar). Als een jongere geïnteresseerd is, zoek dan in het aanbod vrijesectorwoningen en reageer via Rooftrack.

Jongerenwoningen Amberhout: Gedeelde woning in Zaandam voor werkenden of studenten. Voor informatie zie www.zvh.nl/kamers-amberhout.

Anti-krak: tijdelijke woonruimte via organisaties als Camelot, Interveste, Gapph. Raadpleeg de website van deze organisaties voor voorwaarden en eisen die gesteld worden aan anti-krak.

Hospitaverhuur, bijvoorbeeld via Hospi Housing [Platform voor hospitaverhuur & kamerverhuur | Hospi Housing](#)

Met zorg en/of begeleiding

- *Opvang Jongvolwassen Dak- en Thuislozen (OJDT)*

Organisatie: **Leger des Heils**

Doel: Huisvesting en begeleiding. Begeleiding gericht op het voorkomen van structurele dak- en thuisloosheid en in 1-2 jaar zelfstandig evt. met ambulante begeleiding verder kunnen.

Doelgroep: Dak- en thuisloze jongvolwassenen met (zware) problemen op meerdere leefgebieden zoals schulden, verslaving, psychisch).

Aanmelding: Leger des Heils (ihk van spoed).

Indicatiestelling: Sociaal Wijkteam en/of Over-gemeenten.

<p>Leger des Heils Transit (14 plekken) toekomst Klaas Katerstraat (24 plekken)</p> <p>Komt in 2025 op de:</p>	<p>Boschjesstraat 4, Koog aan de Zaan</p> <p>Klaas Katerstraat 7B, Zaandam</p>
---	--

- *Opvang en begeleiding Jongvolwassenen 18-27 jaar*

Organisatie: **Per Mens**

Doel: Huisvesting in eigen studio met ambulante begeleiding voor jongeren gedurende maximaal 2 jaar om daarna de stap naar zelfstandig wonen te zetten.

Doelgroep: Jongvolwassenen dreigend dak- en thuisloos en/of in een situatie die geen perspectief biedt. Deze kwetsbare jongeren hebben (externe) problemen, maar zijn kansrijk om een verdere stap te maken in hun zelfredzaamheid. Ze volgen een opleiding en/of werken én zijn gemotiveerd om aan hun toekomst te werken met behulp van ambulante begeleiding.

Aanmelding: Per Mens.

Aanmelding en indicatiestelling: Sociaal wijkteam en/of Over-gemeenten.

Per Mens Oostzijderveld (21 appartementen)	Locatie: Oostzijderveld Kogerveld Zaandam
--	---

➤ *UNIDS – Rosmolenwijk*

Organisatie: Divers, o.a. **Straathoekwerk, Leviaan, Leger des Heils, Pennemes** en **Parteon**.

Doel: Dit zijn 10 studio's in de Rosmolenwijk. Zeven van de tien jongvolwassenen die daar wonen, krijgen lichte ambulante begeleiding. Begeleiding komt o.a. van Straathoekwerk, Leviaan, en Leger des Heils. De zorgaanbieders kunnen kandidaten voordragen aan Pennemes en de woningcorporatie. Er worden dan ook afspraken gemaakt over de invulling vrijwilligerswerk/wederkerigheid. De andere drie woningen zijn voor jongvolwassenen zonder ondersteuningsbehoefte. De vrijgekomen woningen komen op Woningnet te staan. Parteon wijst de woningen toe.

Doelgroep: Jongvolwassenen waarvoor de stap naar geheel zelfstandig wonen nog net te groot is. Vaak nog even een tussenstation vanuit beschermd wonen naar geheel zelfstandig. Aanmelding: Straathoekwerk, Sociaal wijkteam (Unids met begeleiding). Voor Unids zonder begeleiding inschrijving via woningnet, woningcorporatie wijst toe.

Unids: Locatie Pennemes (7 woonunits/studio's)	Joachim Kleinsorgstraat 1A t/m 1 ^E H. Gerhardstraat 16 A t/m 16 C
---	---

Wonen 18+

➤ *Omklapwoning middels uitstroomurgenties 10 Zaanse Werkafspraken*

Organisatie: **Leviaan, Leger des Heils, Odion, Parnassia Groep** en **Levell**.

Doel: Dit zijn woningen voor mensen die vanuit een zorgtraject in de maatschappelijke opvang, beschermde woonvorm en/of een jeugdzorginstelling doorstromen naar zelfstandig wonen. De huur wordt betaald aan de zorgaanbieder, die de begeleiding biedt. De zorgaanbieder draagt zorg voor de voordracht.

Doelgroep: Jongvolwassenen die in een traject zitten om vanuit Beschermd wonen (verblijfsinstelling) naar Zelfstandige huisvesting door te stromen.

➤ *Beschermd wonen - Beschermd Verblijf*

Organisaties: **Leviaan, Leger des Heils, Odion** en **Parnassia Groep**.

Doel: Beschermd Verblijf is voor mensen met (het vermoeden van) een stapeling van psychosociale en/of psychiatrische GGZ-problematiek en/of licht verstandelijke beperkingen (LVB) en/of andere complexe ondersteuningsvragen. Mensen die behoefte hebben aan 24 uren beschikbaarheid van zorg. De begeleiding bij Beschermd Wonen heeft de volgende

doelen: Inwoner terugzetten in de eigen kracht, vergroten zelfredzaamheid van inwoner en inwoner steunen bij participatie in de samenleving.

Doelgroep: Jongvolwassenen die (nog) niet zelfstandig kunnen wonen en begeleiding in de nabijheid nodig hebben.

Aanmelding en indicatiestelling: Sociaal Wijkteam en/of Over-gemeenten.

➤ *Beschermd wonen - Beschermd Thuis*

Organisaties: **Leviaan, Odion, Leger des Heils, Parnassia Groep, Per Mens, Bronx, Heeren van Zorg en DNO Doen.**

Doel: Beschermd Thuis is voor mensen met (het vermoeden van) een stapeling van psychosociale en/of psychiatrische GGZ-problematiek, en/of licht verstandelijke beperkingen (LVB) en/of andere (complexe) ondersteuningsvragen. Het gaat om scheiding van wonen en zorg 24- uurs zorg is niet noodzakelijk.

Doelgroep: Jongvolwassenen die zelfstandig kunnen wonen met (intensieve) begeleiding in de mentale problematieken.

Aanmelding: Bronx wonen, Heeren van Zorg, Per Mens, DNO Doen en de zorgaanbieders Leviaan, Odion, Leger des Heils en Parnassia wonen.

Aanmelding en indicatiestelling: Sociaal Wijkteam en/of Over-gemeenten.

Bronx Wonen	Oostzijde 16 Zaandam (9 kamers) - 3 plekken Wmo
Heeren van Zorg	Zaandijkerkerk: Kerkstraat 12 Zaandijk (9 studio's) Fronik Boerderij: Westzanerdijk 150 Zaandam (9 studio's)
DNO Doen	Westzijde 95 Zaandam (10 kamers)
Per Mens	Oostzijderveld Kogerveld Zaandam (21 studio's) Badhuisweg 1, Zaandam (opening oktober 2025) (8-10 studio's)
Leger des Heils (steunende huisvesting)	Elisabeth Koog ad Zaan en Martin Luther Kingweg Zaandam (32 studio's)

➤ *Zelfstandig wonen met begeleiding*

Organisatie: diverse organisaties vanuit Wmo arrangementen.

Doel: Zelfstandig wonen/huren met begeleiding.

Doelgroep: Jongvolwassenen die zelfstandig kunnen wonen met begeleiding ter bevordering van de zelfredzaamheid en participatie.

Aanmelding en indicatiestelling: Sociaal Wijkteam, Over-gemeenten en/of via de woonzorgtafel.

